

Universitetsmuseet i Bergen

Forskningsstrategi 2016-2022

Bergen, 29. juni 2016

Innhold

I	Introduksjon	s. 3-4
II	Forskningsledelse ved Universitetsmuseet	s. 4-5
III	Karakteristika ved UMs forskning	s. 6-8
IV	Forskningsfelt og -temaer ved Universitetsmuseet	s. 9-11
V	Rekruttering	s. 11-12
VI	Prosjektvirksomhet	s. 12
VII	Vitenskapelig publisering	s. 13
VIII	Vitenskapelige samlinger	s. 14-15
IX	Forskerutdanning	s. 15-16
X	Innovasjon	s. 16-17

Stortingsmelding nr. 15 (2007-2008) *Tingenes tale – Universitetsmuseene*, 2008, pkt. 3.4.1.:

Forskning skal være en kjerneoppgave ved universitetsmuseene.

Universitetsmuseene bør i større grad integreres i universitetenes strategier og prioriteringer for forskning.

Lov om universiteter og høyskoler av 2015, § 1-4, 2. ledd:

«Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger».

UiBs strategi 2016-2022, *Hav, liv, samfunn*, s. 14:

Våre oppdrag er å bidra med kompetanse til samfunnet gjennom fremragende forskning, utdanning, formidling og innovasjon.

Fakultetene og Universitetsmuseet representerer våre viktigste kunnskapsarenaer.

Universitetsmuseets forskningsstrategi 2016-2022 bygger på tre dokumenter: 1) UiBs overordnede forskningsstrategi, *Hav, Liv, Samfunn*, som ble vedtatt av UiB-styret i oktober 2015, 2) notat av 3. juli 2015 fra Strategisk forum for forskning ved museet (integrrert i teksten), og 3) Universitetsmuseets måldokument, vedtatt av museets styre i juni 2014.

Ytterligere to andre dokumenter legges til grunn: Stortingsmeldingene nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, og nr. 15 (2007-2008) *Tingenes tale – Universitetsmuseene*.

Universitetsmuseets forskningsstrategiske plan ble vedtatt av museets styre den 14. juni 2016 med innarbeidelse av de kommentarene m.m. som fremkom på møtet. Den definerer institusjonens forskningsmessige satsingsområder og utviklingen av rammer og tiltak for å nå strategiske mål. Planen etablerer et sett med styringsparametere for planperioden. Forskningsstrategien tar med forskningsledelse, de karakteristika som kan knyttes til forskningen ved Universitetsmuseet, en presentasjon av fagdisiplinene ved UM, og en gjennomgang av de områdene der forskningen artikulere seg i praksis: publisering, innsamling, tilgjengeliggjøring og forskerutdanning. Endelig omtales innovasjon. Hvert kapittel avsluttes med en kortfattet målformulering og tiltak som knyttes til det som nevnes i kapittelet (grønne bokser). Til sammen utgjør målformuleringer og tiltak en handlingsplan.

I Introduksjon

For et universitetsmuseum er forskning ikke en virksomhet blant andre sideordnede virksomheter; forskningsperspektivet er en dimensjon som gjennomtrenger alt og inngår i alle museets aktiviteter.

I stortingsmelding nr. 15 (2007-2008) *Tingenes tale – Universitetsmuseene*, som ble lagt frem i 2008, slo KD nettopp fast at forskningen er en «bærebjelke», en «kjerneoppgave» som ligger til grunn for alt arbeid ved universitetsmuseene (pkt. 3.4.1). Det er som forskningsinstitusjon museet kan drive en forskningsbasert og forskningsrelevant forvaltning og formidling av sine samlinger, samt tilby forskningsbasert undervisning innen sine fag. Forskningens plass i virksomheten skiller på avgjørende områder universitetsmuseene fra landets øvrige museer.

Tekstboks 1 Forskningsstrategiens mål

Universitetsmuseets forskningsstrategi med tilhørende handlingsplan skal yte et avgjørende bidrag til at Universitetsmuseet i Bergen øker sin forskningskvalitet. Gjennom sine samlinger og sin ekspertise skal Universitetsmuseet i Bergen anerkjennes som et ledende europeisk universitetsmuseum.

UM skal utvikle internasjonalt¹ ledende forskningsmiljøer innen museets satsingsområder. For å kunne forvalte samlingene forskningsbasert på best mulig måte, må UM ha sterke disipliner innen et bredt utvalg av fagområder. UMs vitenskapelig ansatte skal drive en

¹ Jf. Stortingsmelding nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, kap. 4, Internasjonalt samspill.

omfattende publisering i velrenommerte kanaler og få gjennomslag i de største internasjonale forskningsprogrammene.²

Museet skal forske, forvalte og formidle. En profesjonalisering i alle ledd tilsier at ansatte i vitenskapelige stillinger har forskning som deres viktigste oppgave (45 %) og skal stille sin kompetanse til disposisjon for samlingsforvaltning, formidling og undervisning (45 %), samt administrasjon, møter m.m. (10 %).

Det er en vesentlig forpliktelse for alle UMs vitenskapelig ansatte å bidra til å utvikle forskningen kvalitativt, og for hele institusjonen å utnytte ressurser på en slik måte at UM produserer mer og bedre forskning. For vitenskapelig ansatte er det dessuten viktig at de i tillegg til forskningen bruker deres kompetanse inn mot samlingsforvaltning og formidling.

En del av forskningen ved UM har en naturlig interesse for Vestlandet og dets nærliggende marine miljø, både når det gjelder kultur- og naturhistorie. I så måte bidrar museets aktiviteter til å øke interessen for og kunnskapen om denne regionen. I tillegg har UM her et særlig ansvar når det gjelder dokumentasjon av forekomster. Det er imidlertid ingen motsetning mellom kunnskap om og utforskning av det lokale, det regionale, nasjonale og globale – de er gjensidig avhengige. Det vil alltid være en forutsetning for all forskning ved UM at den har et internasjonalt/globalt perspektiv, selv med et lokalt eller regionalt fokus.

II Forskningsledelse

Kunnskapsdepartementet har pekt på nødvendigheten av å styrke forskningsledelsen ved landets universiteter, det gjelder også universitetsmuseene. En slik styrking var da også en klar intensjon for UiB-styret da en i 2010 vedtok at direktøren skulle være både administrativ og faglig ansvarlig for virksomheten ved museet.

I samsvar med ny organisasjonsstruktur, vedtatt av UiB-styret 24.09.2014, skal forskningsledelse utøves av UMs direktør og avdelingsledere innen kultur og natur (instituttstyrere STO 1475), jf. UMs vedtekter, §§ 5.1, 6.1.1 og 6.2.1). Vesentlige innspill kan komme fra Strategisk forum for forskning.

Gjennom god forskningsledelse realiseres forskningspotensialet i museets stab og aktiviteter.³ Forskningsledelse består i høy grad i å legge forholdene best mulig til rette for museets vitenskapelig ansatte, orientere seg i forskningsprogrammets nå- og fremtid på alle de arenaer der kollegene

² En har her i siste avsnitt simpelthen erstattet UiB med UM, se UiB-strategien 2016-2022, s. 17.

³ *Tingenes tale*, 2008, kapr. 3.4.1, s. 15-16: «Departementet ser behovet for å styrke faglig ledelse og styring ved universitetsmuseene. Fagevalueringer som Norges forskningsråd har gjennomført, peker på at det er mange små og fragmenterte forskningsmiljø i Norge, svak faglig ledelse og manglende langsiktig planlegging. Universitetsmuseene skiller seg således ikke ut fra mange av de øvrige forskningsmiljøene i Norge. Utvikling av gode forskningsmiljøer forutsetter strategisk planlegging, organisering og aktiv forskningsledelse. (...) Kunnskapsdepartementet mener at universitetsmuseene må styrke sin forskningsledelse og sine forskningsprioriteringer og utvikle planer og programmer for forskningen».

arbeider og konkurrerer.⁴ Direktøren skal se til at museet utvikler gode forskningsmiljøer. I det omfang det er mulig, skal han legge forholdene til rette og styre rammebetingelsene for forskningsaktiviteten slik at så skjer. I dette understøttes han av avdelingslederne ved avdelingene for kulturhistorie og naturhistorie. Sterkere og mer aktiv forskningsledelse betyr imidlertid ikke at direktøren og avdelingslederne skal detaljstyre forskere og forskningsprosjekter.⁵

Direktøren skal se til at det utarbeides forskningsprogrammer og -prosjekter basert på forskningsstrategisk plan og fagmiljøenes prioriteringer. Direktøren og avdelingslederne skal legge forholdene best mulig til rette for at forskning kan skje i størst mulig omfang og med best mulig kvalitet. Det skal etableres faste rutiner for utarbeidelse av eller deltakelse i forskningsprosjekter og programmer, og avdelingslederne må sikre at disse har institusjonell støtte. De skal sammen med direktøren arbeide for at museet har best mulig infrastruktur til forskningen, dvs. stillinger, utstyr og magasiner.

Avdelingslederne skal i samråd med seksjoner og forskningsgrupper organisere forskningsmiljøene på en hensiktsmessig måte. De har ved sine avdelinger ansvaret for at de vitenskapelig ansatte publiserer, at samlingene økes og suppleres gjennom forskningsaktiviteter, og at forskningsbasert kunnskap brukes aktivt i så vel ordningen av samlingene som i museets formidling. Avdelingslederne skal, om nødvendig sammen med ansatte som har relevant spesialkompetanse, representere museet i de forskningsfora der det er naturlig.

Tekstboks 2 *Handlingsplan forskningsledelse ved UM*

Målformulering:

Forskningsledelse skal bygge sterke fagmiljøer, legge til rette for at alle vitenskapelig ansatte kan realisere sitt potensiale fullt ut, samt styrke forskningsprofilen innen UMs satsingsområder.

Tiltak:

- UMs ledere deltar på den lederopplæringen som organiseres fra UiB sentralt.
- UMs ledere med resultatansvar sørger for at all aktivitet er i samsvar med strategiske prioriteringer.
- UMs direktør og avdelingsledere (instituttstyrere) arbeider proaktivt mot forskningsprogrammene innen NFR, EU, Artsdatabanken, EEA .m.m.
- Medarbeidersamtaler med ledere etterspør forskningsaktiviteter som et fast ledd i samtalen.

⁴ Jf. UiB-strategien 2016-2022, s.10: «Vi skal være en sterk forsknings- og utdanningspolitisk aktør, og være en premissleverandør i utviklingen av internasjonale og nasjonale forskningsstrategier og –prioriteringer».

⁵ Jf. Stortingsmelding nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, s. 5: «Det er et viktig prinsipp at forskerne selv i stor grad styrer hva det forskes på.» Se videre UiB-strategien 2016-2022, s. 27: «Det skal utøves inkluderende ledelse basert på respekt, mangfold, dialog, åpenhet, ærlighet, tillit og etterrettelighet i hele virksomheten».

III Karakteristika ved Universitetsmuseets forskning

Forskningen ved UM skal holde høy internasjonal kvalitet; den skal være både innovativ og relevant. Relevansen sees i forhold til kunnskap som er nødvendig for kunnskap om naturmangfoldet på Vestlandet, for kunnskap om regionens kulturhistorie og for god forvaltning av kulturminner, dvs. for offentlige myndigheter, politikere og beslutningstakere. Relevansen gjelder imidlertid også de aktuelle spørsmålene som i planperioden opptar og vil oppta naturvitenskapelig og kulturvitenskapelig forskning. Dette gjelder f. eks. klima, miljø, havbruk, kulturell diversitet, forståelse av historien, samfunnsendringer, lange perspektiver i tid, osv.

Det finnes en rekke særtrekk som er grunnleggende og karakteristisk for forskningen innen alle disipliner ved UM.

Forskningen ved UM er i hovedsak forskerstyrt

Ved UM drives i hovedsak grunnforskning. I likhet med UiBs overordnede strategi ønsker også UM å satse «sterkt og langsiktig på grunnforskning».⁶ UM skal fremme innovativ grunnforskning av høy internasjonal kvalitet i bredden av museets fagdisipliner. Det ligger i dette at forskningen ved UM i alt vesentlig skal være styrt av enkeltforskerens interesser og ønske om å vite og forstå.⁷ Planen foretar i planperioden en strategisk prioritering av visse fagfelter (jf nedenfor s. 7ff.). Over tid bør imidlertid høy kvalitet i høyere grad være styrende for ressursallokeringen. Det ligger i dette en uunngåelig spenning mellom strategisk planarbeid og den faktiske vitenskapelige produksjon fra UMs forskere.

Forskning ved UM vil ofte ha en tverrfaglig dimensjon

Det er naturlig for et universitetsmuseum som består av både kultur- og naturfag å være opptatt av tverrvitenskapelighet. I kontekstuelle perspektiver ligger en flerfaglighet ofte implisitt. Den kan gjelde samarbeid mellom disipliner fra kultur og natur, eller samarbeid mellom disipliner innen henholdsvis kultur og natur,⁸ og kan artikuleres som tverrfaglig eller transdisiplinær forskning. Tverrvitenskapelig forskning skal videreutvikles ved museet. Siden de utfordringene en i dag står overfor er komplekse, vil en slik tilnærming være mer adekvat og i høyere grad gjøre forskningen relevant. Den tverrvitenskapelige dimensjonen krever en høyere grad av samarbeid, både på tvers i UM og på tvers av institusjoner innen UiB. Tverrvitenskap gir imidlertid bare mening dersom den er en eller annen form for samarbeid mellom fagdisipliner som hver i sær og ut fra sine egne grunnlagsproblemer drives på høyt nivå.

⁶ UiB-strategien 2016-2022, s. 6. Jf. også Stortingsmeldingene nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, s. 5: «Det er viktig å ha grunnforskning av høy kvalitet».

⁷ UiB-strategien 2016-2022, s. 14: «Universitetet i Bergen har vært, er og skal være et internasjonalt forskningsuniversitet hvor all aktivitet er basert på akademisk frihet og nysgjerrighetsdrevet forskning».

⁸ UiB-strategien 2016-2022, s. 6: «Vi skal utnytte og utvikle breddeuniversitetets unike muligheter for faglig mobilisering, fordypning og samarbeid på tvers av faggrenser»; og på s. 25 ønsker planen «gode modeller og insentiver for forskning, forskerutdanning og undervisning på tvers av fakulteter og fag, og bygge videre på tematiske satsinger som gjennom høy faglig kvalitet bidrar til å svare på vår tids store samfunnsutfordringer».

Tekstboks 3 UMs måldokument av juni 2014 om forskningsaktivitetene ved UM

Fra Universitetsmuseets måldokument 2014, s.5 og s. 12:

- Museets vitenskapelige personale velger sine forskningsoppgaver fritt i samsvar med museets forskningsstrategi
- Museets forskning overholder alle krav til vederheftighet og etterprøvnbarhet
- Museets forskning er kritisk og relevant
- Museets forskning er disiplinbasert, men med en klar interdisiplinær orientering
- Museets forskning har historisitet og materialitet som viktige dimensjoner

Gjennom Universitetsmuseets forskningsaktiviteter

- bidrar vi til å synliggjøre UiB nasjonalt og internasjonalt som forskningsuniversitet ved å drive forskning og publisering på høyt internasjonalt nivå
- fremmer vi grunnforskning av høy internasjonal kvalitet i bredden av museets fagdisipliner
- dyrker vi frem kritisk tenkning og tverrvitenskapelige perspektiver gjennom kreative forskningsmiljøer og velfungerende nettverk nasjonalt og internasjonalt
- tar vi utgangspunkt i egne og andres samlinger, og forskningsbasert innsamling, idet vi utnytter det store forskningspotensialet i innsamling, forvaltning og formidling
- Sikrer vi at all innsamling er forskningsbasert og forskningsrelevant
- Aktiverer og utvikler vi de forskningsmulighetene som ligger i samlingsforvaltningen og formidlingen⁹
- videreutvikler vi i samarbeid med fakultetene museets undervisningstilbud på universitetsnivå, og som EVU innen våre fagområder

Forskning ved UM tar i hovedsak utgangspunkt i samlingene

Forskningen må være faglig-teoretisk solid forankret, internasjonalt/globalt orientert, syntesepreget og hypotese-utfordrende. Ved et universitetsmuseum er det naturlig at en helt vesentlig del av forskningen tar utgangspunkt i egne samlinger og miljøene de er hentet fra, andre museale samlinger, eller ved innsamling av nytt materiale. Dette gir forskningen ved UM to særtrekk: den tar ofte utgangspunkt i en eller annen form for materialitet, og den er ofte opptatt av fenomenenes/gjenstandenes historisitet.

Ved 'materialitet' forstås det forhold at forskningen tar utgangspunkt i en rekke konkrete faktuelle forhold og ønsker at samlingene skal kunne fungere som en empirisk referanse. Dette er grunnlaget for studiet av andre og videre kontekster som bidrar til forklaring av fenomener. Ved 'historisitet' forstås at forskningen ved UM ofte vil være opptatt av lange linjer, av en historisk dimensjon, dvs. av endringer og endringsprosesser, både i evolusjonær tid og i sivilisasjonstid.

For et universitetsmuseum er samlingene sentrale; det innebærer en forskningsbasert utvikling, forvaltning og formidling av dem. Utfra kravet om en forskningsbasert forvaltning av samlingene må museet i et visst omfang opprettholde en faglig bredde – også der man av og til skulle ønske å spisse.

⁹ Konserveringsvitenskap og museologi, dvs. den systematiske refleksjon over og forskning i museumsinstitusjonens forhold til omverden, historie, rolle, oppdrag, organisering og praksis.

Nettopp ansvaret for en vesentlig del av norsk og global kultur- og naturarv, gir visse begrensninger når det gjelder å forfølge strategiske mål. UM må til enhver tid bruke betydelige midler på samlingene og deres velferd.

Universitetsmuseets forskning knyttes altså i særlig grad til vitenskapelige samlinger som et fundament for institusjonens eksistens og grunnlag for både objektbasert og tematisk orientert forskning. Det vil derfor være naturlig å prioritere forskningsområder med relevans for museets og andre institusjoners samlinger.¹⁰

Forskning ved UM har normalt en historisk dimensjon

I tillegg til en materiell dimensjon, gir forskningens forhold til samlingene også en historisk dimensjon. Allerede i valget av betegnelsene Kulturhistorisk avdeling og Naturhistorisk avdeling artikuleres den historiske dimensjonen som kjennetegner mye av forskningen ved UM. Kultur- og naturvitenskapelig kunnskap om fortiden og dens prosesser er ikke sjeldent forutsetningen for å forstå nåtiden og dermed å kunne mobilisere forskningsbasert innsikt når det gjelder de utfordringene vi står overfor i fremtiden, både nasjonalt og internasjonalt.

Forskning ved UM skal formidles

En helt vesentlig forutsetningen for at forskningen kan bidra til et kunnskapsbasert samfunn som mestrer de utfordringene det står overfor er at den formidles og slik blir alminnelig tilgjengelig kunnskap. Det ligger i dette en demokratisering av forskningsbasert kunnskap som er et hovedoppdrag for kanskje især universitetsmuseene. I så måte er formidling dels en måte å utføre samfunnsoppdraget på, dels uløselig knyttet til forskningen selv.¹¹ Alle ved UiB har formidlingsplikt, men det er utvilsomt slik at nettopp ansatte ved universitetets museum må ha et særlig fokus på forskningsformidling og forskningsbasert formidling.

Tekstboks 4 Grunnleggende trekk ved forskningen ved UM

Målformulering:

Forskningen ved UM skal som en hovedregel være grunnforskning som

- er forskerstyrt
- tar utgangspunkt i samlingene
- rommer en historisk, materiell og tverrfaglig dimensjon
- bidrar til et kunnskapsbasert samfunn der forskningsresultater (som formidles) til sammen danner den veven av forståelse vi kaller kunnskap. Den setter da samfunnet (beslutningstakere) i stand til å handle kunnskapsbasert. Med innsikt i årsaker og mekanismer blir det mulig å handle rasjonelt og effektivt.

¹⁰ I sin sammenfatning fremholdt NOU 2006: 8, *Kunnskap for fellesskapet* dette, samt forskning med relevans for forvaltningen: «Universitetsmuseene må utvikle en tydelig forskningsprofil som er basert på samlings- og forvaltningsrelaterte problemstillinger».

¹¹ UiB-strategien 2016-2022, s. 21: UiB skal bidra til en kunnskapsbasert samfunnsutvikling «ved at kommunikasjon, formidling og samfunnsansvar blir en enda større del av alle fagmiljøers og ansattes virksomhet».

IV Forskningsfelt og -temaer ved Universitetsmuseet

Forskningen ved Universitetsmuseet i Bergen (UM) omfatter i større eller mindre grad en rekke fagdisipliner som alle unntatt museologi og konserveringsvitenskap tar utgangspunkt i konkrete samlinger:

- Arkeologi (inkl. omfattende utgravningsvirksomhet i UMs distrikt)
- Antropologi
- Botanikk (inkl. hagene og arbeid med levende samlinger)
- Geologi
- Konserveringsvitenskap
- Kunst- og kulturhistorie
- Museologi
- Zoologi

Innen fagområdene geologi, biologi, arkeologi, antropologi og kunsthistorie fokuseres det på tema som har til felles et historisk perspektiv: jordklodens geologiske historie, evolusjonshistorie, fauna- og florahistorie, og kulturhistorie. Dette er en tematikk som naturlig knytter sammen forskningen med hensiktsmessige formidlingstemaer og UMs funksjon som magasin og arkiv over vitenskapelig materiale. Universitetsmuseets forskning knyttes derfor i særlig grad til vitenskapelige samlinger som et fundament for institusjonens eksistens. Det vil derfor være naturlig at prioriterte områder innen forskningen som har relevans til museets og andre institusjoners samlinger.

Arkeologi og biologi som tyngdepunkter i Universitetsmuseets forskning

To felt står særlig sterkt ved UM, dels i kraft av museets funksjon som databank og arkiv, dels knyttet til et formelt ansvar i medfør av Kulturminneloven med forskrifter. Disse fagområdene er også de største målt etter antallet aktive forskere: arkeologi og biosystematikk. Sentralt innen arkeologien står det formelle ansvaret for utgravningsvirksomheten i Hordaland, Sogn og Fjordane og på Sunnmøre i medfør av Kulturminnelovens §§ 8-11 med forskrifter. Innen biologi har UM, som landets andre universitetsmuseer, en særlig viktig rolle i dokumentasjon av og forskning på fauna og flora, med betydelige samlinger som grunnlag for biosystematisk forskning.

Innen naturvitenskapelig forskning ønsker UM å ha en særlig satsing på marin biosystematikk. Dette knytter seg direkte til UiBs strategiske plan for 2016-2022, men viderefører for øvrig opp en meget lang tradisjon ved museet. Siden Bergen står sentralt i marin forskning, er det viktig å ta vare og forske på marint materiale, idet en kan knytte dette direkte opp mot objekttilfang, infrastruktur – og tverrinstitusjonelt samarbeid innen den marine klyngen. I så måte er UM viktig, både som aktør i forskningen, og som en institusjon som tar imot materiale fra forskningsprosjekter.

Når det gjelder den lovpålagte utgravningsvirksomheten ved UM, lagt til Fornminneseksjonen, utgjør den et stort potensial for forskning og metodeutvikling. Det vil være av stor betydning å få en reell integrasjon av seksjonen i Avdeling for kulturhistorie, slik at en i høyere grad enn nå kan realisere potensialet i samarbeid mellom forskningsseksjonen og Fornminneseksjonen. Et tiltak i så måte vil være å finne en måte å gi ansatte forskere ved Fornminneseksjonen tid til forskning.

Arkeologi ved UM har utgangspunkt i utgravninger og i omfattende samlinger fra periodene steinalder, bronsealder, jernalder og middelalder. Den tverrvitenskapelige profilen er tydelig. Paleobiologisk forskning er særlig viktig for den arkeologiske forskningen ved at den belyser menneskenes leveområder og naturmiljøer i forhistorisk og tidlig historisk tid. Disse resultatene har relevans for miljø og klimaforskning. Likeledes utgjør deler av den antropologiske forskningen en nøkkelrolle i en dypere forståelse av fortiden og komplimenterer analyser av materielle funn. Arkeologi og paleobiologi viderefører det tverrvitenskapelige samarbeidet med de andre universitetsmuseene som ble initiert i programmet Forskning i fellesskap, og deltar aktivt i forskerskolen i arkeologi, «Dialogues with the Past».

Biosystematikk sentreres rundt vitenskapelige samlinger av planter og dyr og utgjør kjernen i forvaltningen av klodens naturmangfold. Spørsmål knyttet til artsmangfold og dens underliggende evolusjonære prosesser står sentralt. Biosystematisk forskning ved UM viderefører samarbeidet om nordisk forskerskole i systematikk (ForBio) og den norske noden for strekkoding av liv (NorBol).

Samlet sett ligger fagdisiplinene ved UM innen for UiBs overordnede strategi, Hav, Liv, Samfunn: Mens LIV og SAMFUNN dekkes av en del av museets fagområder og forskningsaktiviteter, skal en i særlig fremheve HAV, der UM har en betydelig marin forskning ved Avdeling for naturhistorie, og menneskets relasjon til kysten i et langtidsperspektiv er et prioritert forskningsfelt ved Avdeling for kulturhistorie.

Tekstbok 5 *Handlingsplan Forskningsfelt og satsingsområder ved UM*

Målformulering:

De seks tydeligste fagdisiplinene ved UM skal utvikles innen gjeldende ressurstilgang. Bredden i fagporteføljen skal derfor ikke utvides i planperioden. Satsingsområder skal søkes utviklet i omfang, mens alle disipliner generelt skal økes i kvalitet.

Et særlig satsingsområde i planperioden er temaer knyttet til kyst og hav. Det vil derfor være viktig å satse spesielt på arkeologi og biosystematikk. Slik kan UM danne slagkraftige forskningsgrupper som fokuserer på havets og kystområdenes kultur- og naturhistorie.

Innen arkeologien skjer dette knyttet til forskningstemaer der havets og kystområdenes kulturhistorie undersøkes, fra steinalder til middelalder med en klar tverrfaglig profil. Innen biosystematikk prioriteres marin systematikk, men en viss bredde innen taksonomi og evolusjon slik at UM blir en sentral aktør innen forskning på flora og fauna.

Tiltak:

- Utnytte felles forskningsutstyr og personell ved laboratorier (BIO, GEO, AHKR, konserveringsseksjonen) gjennom gode og hensiktsmessige avtaler.
- Stimulere til økt samarbeid mellom naturvitenskap, humaniora og samfunnsvitenskap (tverrvitenskapelige prosjekter og publikasjoner).
- Etterstrebe arbeidsformer og utvikle forskningsprosjekt som forener museets tre hovedfunksjoner: forvaltning, forskning og formidling (vurdering av prosjektporteføljen).
- Alle vitenskapelig ansatte skal honoreres for innsats og kvalitet i forskningen – uavhengig av disiplin og forskningsfelt.

- Vitenskapelig ansatte skal kunne søke forskningstermin som vurderes etter faglige kriterier. UM vil prioritere kortere terminer med hyppigere frekvens.
- Særlig oppmerksomhet rettes mot UMs satsingsområder som nevnt nedenfor.

Ved kulturhistorisk avdeling:

Middelalderens kultur

Yngre jernalder- og middelalderarkeologi

Steinalderarkeologi

Visuell antropologi

Ved naturhistorisk avdeling:

Taksonomi og biosystematikk, særlig marin zoologisk systematikk

Paleobiologi, inkludert osteologi og pollenanalyse

- Samarbeide med medieklyngen "Media City Bergen"; Marin forskningsklynge; Klimaforskingsklyngen; og klyngen for middelalderforskning.
- Ta ut det arkeologiske og tverrvitenskapelige potensialet i integrasjonen av lovpålagt utgravningsvirksomhet ved UM ved dels å etablere faggrupper knyttet til større utgravningsprosjekter, dels gi forskere ved Fornminneseksjonen tid til egen forskning, og slik utløse forskning og publisering på høyt internasjonalt nivå.
- Profilere nye stillinger slik at det dannes slagkraftige forskningsgrupper innen satsingsområdene (utlysninger, stillingsbetenkninger).
- Knytte UMs stipendiatstillinger til satsingsområdene.¹²
- Øke antallet av slike PhD-stillinger fra 8 til 10.

V Rekruttering

Et vesentlig element i gjennomføringen av en forskningsstrategi er rekruttering for å oppnå definerte mål. Det er knapt noen områder der en institusjon investerer mer enn nettopp i rekrutteringen, dette gjelder både midlertidige og faste stillinger.

Når det gjelder **stipendiatstillinger** (M) som blir ledige i planperioden, skal de i utgangspunktet utlyses innen fagfelt som prioriteres i strategien. UM skal til enhver tid ha minst åtte stipendiater.

Når det gjelder **prosjektstillinger** lyser de ut innen prioriterte fagområder, eller der behov melder seg innen samlingsforvaltning. I det omfang det er mulig eller hensiktsmessig, organiseres slike stillinger som 'fast på prosjekt' (FP).

I planperioden følger ansettelse følgende prinsipper:

- I alt vesentlig flyttes ingen stillinger mellom avdelingene
- Antallet vitenskapelige stillinger reduseres ikke
- Antallet gartnerstillinger reduseres ikke

¹² Utllysninger av stipendiatstillinger kan være både snevre og brede; de vil normalt være knyttet til definerte satsingsområder.

- Ledige, faste stillinger besettes snarest mulig så sant økonomien kan bære det
- Alle professorstillinger lyses ut som førsteamanuenser.

VI Prosjektvirksomhet

Universitetsmuseet skal engasjere seg aktivt i eksternt finansierte prosjektvirksomhet, det gjelder særlig NFR, EU, Artsdatabanken, EEA og tilsvarende.¹³ Det er ikke bare viktig å engasjere seg i slik virksomhet på grunn av inntekspotensialet, men fordi prosjektene søker relevans for samfunnsutviklingen og knytter nødvendige og fruktbare forbindelser til så vel andre akademiske miljøer som beslutningstakere og interessenter. Å oppnå tildeling av større eksternt finansierte forskningsprosjekter bidrar til å dokumentere institusjonens internasjonale kvalitet. Uavhengig av bevilgning bygger gode søknader (med skåre over threshold) opp administrativ kompetanse, gir faglig oppdatering og utvikler vitenskapelig kvalitet i organisasjonen på en rekke områder som er fundamentale i et forskningsstrategisk perspektiv.

Tekstboks 6 *Handlingsplan prosjektvirksomhet*

Målformulering:

UM skal få større gjennomslag når det gjelder eksternt finansierte prosjekter og dermed øket finansiering av UMs forskningsaktiviteter.

Tiltak:

- I planperioden skal UM levere minst fire større prosjektsøknader fra avdelingene for kultur og natur der UM er prosjekteier. Alle søknader kvalitetssikres internt og skal komme over en oppsatt minimums-skåre (EU threshold eller NFR 6).
- I tillegg bør UM være partner i minst fire prosjekter.
- Det legges ingen restriksjoner på hvem som kan søke eller innen hvilke museumsrelevante fagfelt.
- Ledelsen ved UM skal forberede søknader med utgangspunkt i Horizon 2020 og etterfølgende programmer, i nær kontakt med Forskningsadm. Avd. ved UiB, NFR og UiBs kontor i Brussel.
- Det settes av 100.000 av grunnbevilgningen som «såkorn-midler» til søknadsarbeid dersom ikke slike midler kan oppnås fra Forskningsadm. avd. ved UiB eller fra NFR.
- Det etableres administrative støttefunksjoner for søkere på nasjonale forskningsprogram.

¹³ UiB-strategien 2016-2022, s. 20: UiB skal bli en attraktiv kompetanseinstitusjon «ved å initiere og tilrettelegge for forskningsprosjekter i skjæringspunktet mellom universitetet og omverden».

VII Vitenskapelig publisering

Vesentligst for UMs publisering er antall publikasjonspoeng per vitenskapelig årsverk.¹⁴ Det vil også være viktig å øke uttellingen når det gjelder publisering på nivå 2. Basert på *Publiseringsstatistikk 2005-2014*¹⁵ var UMs publiseringsskåre per faglig eller vitenskapelig årsverk 1,1, mens prosenten publisert på nivå 2 var 10 %. I 2015 var den imidlertid langt høyere:

Tab. 3 Publisering ved UM 2015 NSD/DBH pr. 1. okt. 2015

	Sum publiseringspoeng	Sum UFF-årsverk	Sum publ. poeng per UFF-årsverk	Publisering nivå 1	Publisering nivå 2
Universitetsmuseet i Bergen	64,11	37,50	1,71	76,6 %	23,4 %
Sentraladministrasjon	2,60				
Kulturhistorie ¹⁶	16,83	15,00	1,12		
Naturhistorie	44,68	22,50	1,99		

Dette er et tilfredsstillende resultat, og vil legge grunnlaget for publiseringen ved UM i planperioden. Det er grunnleggende for museets forskning at den måles - og lykkes - etter internasjonalt aksepterte akademiske kriterier. Viktig i så måte er publisering av forskningsfunn i høyt rangerte internasjonale publikasjonskanaler. Et opplagt strategisk mål må være å øke både skåre per årsverk og prosent publisert på nivå 2.

Tekstboks 7 Handlingsplan vitenskapelig publisering

Målformulering:

Det vil i planperioden være et mål for UM å få øket snitt per vitenskapelig årsverk til 2.0 publikasjonspoeng pr. UFF årsverk, hvorav 25 % bør være på nivå 2.

Tiltak:

- i større grad vil UM premiere gode publikasjoner i henhold til siteringsindeks og nivå 2.
- fordele midler til forfattere, 5000 kr. pr. publikasjonspoeng på nivå 1, 9000 på nivå 2, innen en ramme på 200.000 kr.
- Gi ut vitenskapelige materialpublikasjoner om kulturhistorisk materiale.
- Gi ut, (og redigere med AHKR) University of Bergen, Archaeological Series, UBAS
- Gi støtte til publisering i vitenskapelige OA-tidsskrifter, innenfor en ramme på 100.000 kr.¹⁷

¹⁴ Det fremgår av tabellen at UM ligger på gjennomsnittet for UiB, mens nivå 2 publisering del ligger under snittet. Imidlertid er det også slik at en del av publiseringen nødvendigvis skjer for et norsk publikum, hvilket normalt vil gi lavere nivå 2-andel. Endelig vil det fortsatt måtte være slik at sentrale deler av museenes kunnskapsproduksjon publiseres i kanaler som ikke gir uttelling i universitetenes resultatbaserte finansieringsmodell, jf. NOU 2006: 8, *Kunnskap for fellesskapet*, sammenfatningen.

¹⁵ *Publiseringsstatistikk 2015*, tabellene 3.2-3.4, 10.1-10.3.

¹⁶ Datagrunnlaget forteller NSD at 15,93 poeng i tillegg til spesifiserte tall for avdelingene er publisert ved en av de to. De er her lagt til etter omtrentlig forholdstall, 5,93 til kultur og 10 til natur.

¹⁷ Som delfinansiering i tillegg til UiB-støtten i samsvar med etablert støtteprosedyre (gjennom UB).

VIII Vitenskapelige samlinger

Vitenskapelige samlinger vokser gjennom forskningsaktiviteter som resulterer i større eller mindre innsamling av objekter eller dokumentasjon av slike. I kraft av en forskningsbasert innsamling har Universitetsmuseet i Bergen siden 1825 akkumulert store og internasjonalt viktige samlinger innen kunst og kultur, arkeologi, antropologi, botanikk og zoologi. I dag forvalter ansatte ved UM omtrent 4,7 mill objekter. Slike samlinger gir forskningen enestående muligheter, men representerer selvsagt også et ressursproblem – ikke minst fordi det er viktig å gjøre dem kjent for faglige brukere og en bredere offentlighet både nasjonalt og internasjonalt.

Innsamling er en integrert del av forskningen. Museet samler inn forskningsbasert, og gjør det ut fra forskningsinteresser (unntatt der UM dokumenterer forekomster i en bestemt region, f. eks. på Vestlandet). Samlinger er ikke noe som bare blir til, de skapes, og i dag skapes de først og fremst gjennom forskningen. M. a. av ressursgrunner samler UM så mye som nødvendig i et forskningsperspektiv, men for øvrig så lite som mulig.

Samlingene må kompletteres og utvides for å danne nødvendig forskningsbasert grunnlagt for dels offentlige forvaltningsvedtak, dels akademisk forskning nasjonalt og internasjonalt (f. eks. rødlistene, artsmangfold, eller arkeologiske undersøkelser).¹⁸ For Norge representerer samlingene en vesentlig del av norsk kultur- og naturarv. Internasjonalt er de imidlertid også databanker, arkiver og referansesamlinger for forskningen, idet de gir et helt avgjørende datagrunnlag for utvikling og testing av vitenskapelige hypoteser og forklaringsmodeller.

I dag må enhver innsamling nødvendigvis være nøye planlagt. UM samler inn så lite som mulig, men så mye som nødvendig. Dette er det ikke mulig å gjøre forsvarlig med mindre selve innsamlingen er direkte forskningsbasert og forskningsmessig nytte og relevans helt avgjørende kriterier. Det betyr at museets forskning aktiveres i innsamlingen for å gjøre den mest mulig kostnadseffektiv.

Regjeringens forskningsmelding fra 2013 la vekt på tilgjengeliggjøring av kunnskap.¹⁹ UM produserer kunnskap for å bidra til å drive frem internasjonal forskning gjennom nye resultater og innsikter. Videre produseres forskning som er nødvendig for en kunnskapsbasert forvaltning av kultur- og naturarven. Selvsagt produserer museet også forskningsresultater som blant folk flest skal øke forståelsen av dem selv, det samfunnet de lever i og de nasjonale og globale utfordringer vi alle står overfor.²⁰

Digitalisering

Digitalisering er den koordinerte og felles innsatsen for å gjøre samlingsdatabaser tilgjengelige for forskersamfunnet generelt i kraft av felles applikasjoner, metoder, teknisk struktur og faglig

¹⁸ Jf. UiB-strategien 2016-2022, s. 17: «Vi skal legge til rette for at Universitetsmuseets samlinger skal bli blant de fremste i Europa».

¹⁹ Stortingsmeldingene nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, kap. 3.4.

²⁰ UiB-strategien 2016-2022, s.12: «Vi vil utfordre kunnskapsfronten og konvensjonelle forestillinger gjennom kritisk analyse og ved å gjøre kunnskap tilgjengelig for alle»; og på s. 21 der planen tar til orde for en «effektiv formidling av UiBs forskningsresultater» og nevner at UiB ønsker å «styrke formidlingen av kunnskapen og kompetansen som finnes ved Universitetsmuseet».

kvalitetssikring. Ved utarbeidelse av applikasjoner, innlegging av data og faglig kvalitetssikring aktiveres institusjonens samlede fagkunnskap.²¹ I dette perspektiv er migrering av eksisterende databaser like viktig som nydigitalisering. Digitalisering og bruk av ny teknologi fremmer innovasjon innen både forskning, utdanning, formidling, forvaltning og administrasjon, og gjør universitetets kunnskap og omfattende samlinger tilgjengelig for nye grupper ikke minst det internasjonale forskersamfunnet.²² Digitaliseringen har også betydning for forvaltningsorganenes tilgang til data og dermed for mer effektiv kunnskapsbasert forvaltning med bedre ressursutnyttelse.²³

Tekstboks 9 Handlingsplan forskningsbasert innsamling

Målformulering:

Det vil i planperioden legges opp til en restriktiv innsamlingspraksis innen både kultur og natur. Det finnes en rekke forskningsmessige kriterier for innsamlingsaktivitet. I tillegg vil innsamling og registrering av naturobjekter økes innen geografisk definerte områder i Universitetsmuseets oppland (Hordaland, Sogn og Fjordane samt Sunnmøre) hvor kunnskap er særlig mangelfull.

Tiltak:

- Øke forskning på egne og andre relevante museale samlinger.
- Kartlegge områder der UM har et ansvar for innsamling og registrering av forekomster i geografiske eller andre områder knyttet til behov i forvaltningen av naturressurser og naturarv.
- Utarbeide langsiktige planer for tilvekst og kassasjon i tråd med museets forsknings- og formidlingsbehov.
- Øke andelen digitaliserte objekter for effektiv prosjektplanlegging og forsknings samarbeid.
- Øke oppmerksomheten på det tverrvitenskapelige potensialet i samarbeidet mellom UMs ulike fagområder.

IX Forskerutdanning

Universitetsmuseenes forskning og de ansattes kompetanse er ofte komplementær til det som finnes ved instituttene. Arbeidet ved museene gir grunnlag for innlæring av særlige og grunnleggende ferdigheter, for eksempel arkeologiske materialkurs eller kurs innen biologisk taksonomi.²⁴ Forskningsbasert undervisning er et direkte forskningsrekrutterende tiltak.

²¹ Forskningsformidling og digitalisering tas opp i UMs strategiske plan for formidling, og i styringsdokumentet for samlingsforvaltning. Begge dokumentene ventes ferdigstilt ved årsskiftet 2016/17.

²² I så måte «vektlegges åpen tilgang til forskningsresultater og forskningsdata», UiBs strategiske plan 2016-2022, s. 27, for å sikre hva Stortingsmeldingene nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* i 2013 satte opp som mål, nemlig «effektiv utnyttelse (...) av forskningsresultatene». Jf. også UiB-strategien s. 21.

²³ Jf. Stortingsmeldingene nr. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*, kap. 6.3, s. 80.

²⁴ UiB-strategien 2016-2022, s. 20: UiB skal bli en ettertraktet kompetanseinstitusjon «ved å utdanne kandidater som møter samfunnets krav til forskningsbasert kompetanse. I tillegg til å ha utdanningsprogrammer av høy kvalitet fra sterke fagmiljø, skal vi legge til rette for praksisopphold i studiene. Dette vil vi gjøre i samarbeid med næringsliv, organisasjoner, forvaltningen og forskningsinstitutter». I sitt måldokument av 11.06.2014 definerte Universitetsmuseet for første gang bidrag til UiBs undervisning som en vesentlig oppgave for museets ansatte, og det her viktig med et nærmere samarbeid mellom UM og resten av universitetet. Jf. i så måte også *Tingenes tale*, 2008: «Kunnskapsdepartementet er enig i dette og mener at

UM er involvert i to nordiske forskerskoler, henholdsvis i biosystematikk (ForBio) og arkeologi (Dialogues with the past). Universitetsmuseet vil fortsatt være involvert i disse forskerskolene. Når det gjelder stipendiater, ser Universitetsmuseet deres arbeid som en del av UMs samlede forskningsaktivitet. Formelt knyttes stipendiatene til fakultetene, med veiledning fra UM. Museet vil øke gjennomstrømningen av stipendiater som i de senere årene har vært på rundt 70 %, og dessuten se til at stipendiater introduseres til vitenskapelig ansattes nettverk.²⁵ Veiledningskompetansen ved UM skal økes.

Tekstboks 10 Handlingsplan forskerutdanning

Målformulering:

UM skal øke stipendiatenes gjennomstrømningsprosent til 85 %.

Tiltak:

- Veiledningskompetansen for museets ansatte skal økes gjennom deltakelse i veiledningskurs.
- Det skal arbeides aktivt med å få PhD-studentene involvert i forskerskolene *ForBio* (systematikk) og *Dialogues with the Past* (arkeologi) og andre relevante forskerskoler i regi av fakultetene.
- Det skal arbeides aktivt for å integrere PhD-studenter i vitenskapelig ansattes nettverk og aktiviteter.

X Innovasjon

Innovasjon er ikke et frittstående element i en strategisk plan, men må integreres – som forskningen – i alle aspekter av virksomheten, dvs. både innenfor forskning, forvaltning, formidling og anvendt forskning, dvs. der praksis er forskningsbasert og forskningsstyrt. All forskning er i et visst omfang innovativ, det ligger implisitt i kravet om originalitet. Når innovasjon nevnes særskilt, betegnes imidlertid en mer grunnleggende kvalitet ved virksomheten. Det gjelder både internt og eksternt: Innovative perspektiver og praksiser knyttet til forskning, samlingsforvaltning og formidling, og innovativ bruk av forskningen slik at den danner grunnlag for verdiskaping i samfunn/næringsliv.

UMs aktiviteter skal være preget av innovasjon, dvs. nye metoder, nye spørsmål, overraskende vinklinger og nye faglige kontekster og bruksmåter av de resultatene en produserer. Det skal finnes en høy toleranseterskel når det gjelder risiko, slik at det gis muligheter for det eksperimenterende og utradisjonelle. Samtidig er innovasjon viktig for videreutvikling av strategiske satsingsområder og etablering av kunnskapsklynger.

Når det gjelder innovasjon som verdiskaping, betyr det at UM i størst mulig omfang vil vurdere hva forskningsresultater kan brukes til når det gjelder prosesser, verdiskaping og samarbeid utenfor

universitetene i større grad bør benytte seg av universitetsmuseenes kompetanse, og omvendt. Fagmiljøene innenfor universitetet bør i større grad samarbeide om undervisning og forskning», kap. 3.4.1.

²⁵ UiB-strategien 2016-2022, s. 6: «Vi skal tilby forskerutdanning av høy, internasjonal kvalitet i alle fagmiljøer. Ph.d.-kandidatene våre skal bidra aktivt i nasjonale og internasjonale forskernettverk».

institusjonen og utenfor UiB. Det betyr ikke at all UMs forskning skal kunne brukes til å skape bedrifter, men at denne dimensjonen av resultatene skal være en del av den enkelte forskers og institusjonens bevissthet. Det ligger i dette en sterk impuls til samarbeid med miljøer innenfor og utenfor UiB.

Tekstboks 11 Handlingsplan innovasjon

Målformulering:

UMs forskning skal være innovativ og gjennomføres med en oppmerksomhet på mulighetene for innovasjon som forskningsbasert verdiskaping i samfunnet.

Tiltak:

- Utvikle nye metoder og oppdatere forskermiljøene på nye og teknologier.
- Finne nye måter på hvordan forskningen kan aktivere og nyttiggjøre seg av våre samlinger.
- Finne nye måter å kombinere fagdisipliner på, spesielt temaer der både kultur og natur bidrar.

Alruneroten kan stå som symbol på et museum hvis forskning omfatter både kultur og natur, og så vel materielle som immaterielle aspekter av kultur- og naturarven.

Inv.nr. By 4422, Alrunerot (*Mandragora officinarum*). Roten ble ervervet i 1820 av F.W.K. Christies bror, Hartvig, og trolig utstilt på museets første utstilling i 29. og 30. mars 1826. Festet på lokket til kisten er museumsdirektørens egenhendige etikett der han refererer folketroen knyttet til alruneroten eller «Galgemanden». Museet publiserte roten i *Naturen* 1887, s. 289-292, illustrert med en xylografi. Universitetsmuseets eksemplar er internasjonalt enestående med usedvanlig stor likhet med et menneske.